

*Riksföreningen
anser och rekommenderar*

om

Säkring av bevis vid omhändertagande av brottsoffer
(Forensisk omvårdnad)

Antagna 2024-09-01

Riksföreningen för operationssjukvård

rfop@rfop.se

www.rfop.se

Inledning

Följande rekommenderade riktlinjer har utarbetats av kvalitetsrådet på uppdrag av Riksföreningen för operationssjukvård. Sjuksköterskans kärnkompetenser och kompetensbeskrivning för operationssjuksköterskor är dokument som ligger till grund för rekommendationerna. Intentionen med dokumentet är att varje patient ska få en god och säker vård som vilar på kvalitet utifrån evidens samt skapa god arbetsmiljö för operationssjuksköterskor och medarbetare i teamet. Detta dokument kan med fördel användas som grund för verksamhetens riktlinjer.

Bakgrund

Sjukvården möter personer som söker vård efter att de har utsatts för olika typer av våld samt kommer även i kontakt med anhöriga och gärningsmän. Bemötande och omhändertagande av våldsutsatta och gärningsmän kallas forensisk omvårdnad. Forensisk omvårdnad innebär också att säkra spår och att vara uppmärksam på tecken till våld samt att samarbeta med polis, rättsväsende, rättsmedicin och kriminalvård. Det är inte ovanligt att operationspersonal är delaktiga i omhändertagandet av personer som utsatts för trauma, grovt yttre våld och där skadorna i vissa fall leder till dödsfall. Personen blir i dessa fall en brottsplats och sjukvården kan bistå genom spårsäkring.

Problembeskrivning

När personen kommer till sjukhus efter att ha utsatts för grovt yttre våld prioriteras alltid i första hand medicinska livräddande åtgärder. Detta gäller både inom sjukvården och inom polisen. Polisen har som uppgift att utreda då misstanke om brott begåtts. I glesbygd kan det vara långa avstånd mellan skadeplats och sjukhus vilket försvårar polisens arbete. I vissa fall har polisen inte kännedom om att offer eller gärningsman anlant till sjukhus.

Sjukvården kan fylla en viktig funktion i en senare rättsprocess genom tillvaratagande och korrekt hantering av bevismaterial. Allt material så som kläder, kulor, knivar med mera behöver omhändertas korrekt för att inte förstöra eventuella DNA-spår från gärningsman som kan utgöra viktig information i brottsutredningen. Inget får kastas innan kontakt tagits med polis.

Riksföreningen rekommenderar

Vid omhändertagande av material som kan komma att utgöra bevismaterial används alltid rena engångshandskar, skyddsförkläde och munskydd. Detta för att minska risken att den som säkrar spåret själv kontaminerar materialet, det vill säga för över biologiskt material vid spårsäkringen.

Hantering av kläder

Kläder som ska avlägsnas kan klippas eller skäras upp. Om det finns skador i kläderna klipp/skär utanför skadeområde eller dess närhet, undvik att skaka kläderna. Om lösa föremål trillar ut tas dessa tillvara och förpackas separat. Saxen som använts för att klippa upp kläder med ska läggas i papperspåse och skickas med kläderna till polisen.

Klädesplagg läggs var för sig på papper, undvik att skrynkla dem och täck dem med annat papper. Därefter rullas klädesplaggen ihop var för sig likt en rulltårta. Denna hantering förhindrar att blod, fibrer, skottrester eller annat bevismaterial förs över mellan klädesplaggen.

Lägg ett klädesplagg i varje papperspåse. Att packa i plast kan leda till kondens som riskerar förruttelse och nedbrytning av biologiska spår.

Hantering av kulor, knivar och andra föremål

Kulor

För att undvika att göra nya spår eller förstöra befintliga spår i kulor undvik att hantera kulor med metallinstrument. När kulor plockas ut kan gummiklädda instrument eller fingrarna användas. Undvik att kulor kommer i kontakt med andra metallföremål såsom ronskålar mm.

För att förhindra korrosion på kulor skölj kulan i ljummet kranvatten och låt lufttorka. Efter detta placeras kulor i papperspåsar.

Om det är flera kulor/hylsor förpackas varje kula i en egen papperspåse för att inte utsättas för friktion/nötning. Märk påsarna med respektive fyndplats på kroppen eller var den upphittats. Kulfragment eller eventuell förladdning till hagelpatroner hanteras på samma vis.

Knivar och andra vassa föremål

Tänk på egen säkerhet i första hand för att undvika skada.

Knivar/knivskaft som sitter kvar i patienten ska inte tvättas/desinficeras. Trä försiktigt över t.ex. en steril handske eller allra helst en steril papperspåse för att skydda eventuella bevismaterial såsom fingeravtryck eller DNA från en gärningsperson. En papperspåse är att föredra eftersom den inte riskerar kleta ut och förstöra fingeravtryck på blodiga knivskaft i lika stor utsträckning som en handske. Om det redan finns en papperspåse/handske på knivskaftet från akuten eller ambulans när patienten anländer till operation sätter operationspersonalen över en ytterligare steril papperspåse/steril handske för att uppnå sterilitet inom operationsfältet. Därefter kan preoperativ huddesinfektion och sterildrapering av patienten utföras.

När kniven tagits ut från patienten stoppas denna ned i en tom steril diatermihylsa alternativt i ett knivrör som tillhandahålls av polisen. Avlägsna därefter försiktigt den sterila ytterpåsen/handsken och trä ytterligare en diatermihylsa/ knivrör över skaftet, tejpa ihop skarven och märk förpackningen. Lägg papperspåsen/handsken som avlägsnats från knivskaftet i separata papperspåsar och märk vilken som suttit direkt på knivskaftet och vilken som är ytterpåse som blivit ditsatt och bortplockad på operation. Om det är en handske som suttit direkt på knivskaftet, undvik att vränga den ut och in.

Allt placeras efter detta i en papperspåse som märks med att den innehåller vasst föremål.

Andra föremål

Glasbitar, träflisor, hårtussar, färgflagor eller andra mindre föremål förpackas styckevis i plastburkar eller påsar. Märk varje burk/papperspåse med var på kroppen de upphittats.

Mobiltelefoner och id-handlingar läggs i separata papperspåsar. Lämna endast ut värdesaker till anhöriga efter att samtycke getts från polisen.

Dokumentation

- Om möjligt bör uppkomna skador och sår fotodokumenteras. Fotografering görs gärna både innan och efter huddesinfektion. Kroppsskissmallar kan användas för att dokumentera skadornas lokalisation.
- Dokumentera rättsmedicinska bevis i patientensjournal med platsen där föremål hittades eller plockades bort.

[Kroppsskisser för skadedokumentation - Rättsmedicinalverket \(rmv.se\)](#)

- I samband med fotodokumentation av skador kan man använda sig av linjal för att tydliggöra skadornas storlek. Om tillgång till linjal saknas kan annat föremål av standardstorlek användas.
- Vid fotografering kombinera närbilder av detaljer med översiktsbilder.
- Vid fotografering se till att patientens namn och personnummer finns med på samtliga bilder.

Samtliga burkar, klädförpackningar, materialpåsar m.m. ska märkas med följande:

- Patientens namn samt personnummer
- Fyndplats på kroppen
- Datum och klockslag
- Vem som förpackat materialet, vilken avdelning och telefonnummer
- Ansvarig operationssjuksköterska

Överlämnande av forensiskt material

- När materialet är förpackat kontakta **polis via 114 14** (nationellt gemensamt telefonnummer) och meddela att material säkrats och finns att hämta upp.
- Allt material som överlämnats till polisen ska dokumenteras i patientens journal.
- Legitimationskontroll och skriftlig kvittens av mottagande tjänsteman vid överföring av forensiskt material mellan sjukvård och rättsväsende.
- (Förslag på dokumentationsmall; Bilaga 2)

Avliden patient på grund av skador orsakad av brottslig handling

Ta kontakt med polisen och informera om händelsen. I de fall polisen bestämmer att patienten ska undersökas rättsmedicinskt, tänk på följande:

Låt den avlidne ligga kvar på operationsbäddens klädmaterial (engångsmaterial, lakan, draglakan, filt etc.). Den avlidne ska inte tvättas av på sedvanligt sätt utan omhändertas enligt nedanstående:

- Plocka bort infusioner men låt infarter sitta kvar på patienten.
- Täck den avlidnes händer med papperspåsar som tejpas fast.
- Avlägsna endotrachealtub/laryngsmask/svalgtub.
- KAD avlägsnas
- Kontrollera att patienten är korrekt ID-märkt.
- Täck den avlidne med lakan.
- Dokumentera vad som plockats bort och vart föremålet suttit.
- Vid frågor eller oklarheter utifrån aktuell situation finns möjlighet att kontakta jourhavande rättsläkare.

Referenser

Lindgren, M. Pettersson K-Å. Hägglund B. Brottsoffer. Jure CLN AB Stockholm 2003

Olsson J.Kupper T. Grundläggande kriminalteknik 4.0. Jure Förlag AB Stockholm 2021

Bilagor

Bilaga 1 Exempel på innehåll i avdelningsbox med material för ”Forensisk omvårdnad”

Bilaga 2 *”Tillvaratagande och överlämnande av forensiskt material”*

Bilaga 1

Bruna papperspåsar

Tejp för att försluta påsar

Kuvert, 2 storlekar

Preparatburkar, olika storlekar

Sterila rör

Märkt sax

Linjal/måttband

Post-it lappar

Vita A4 papper

Klisterlappar, etiketter

Permanent märkpenna

Sterila diatermihylsor / knivrör

”Booties” (trä på pincett/ peang)

Dokumentationsblankett / Kroppsmallar

Bruna papperspåsar att trä på patientens händer

Rulle med papper till kläder